

LIBRIS

CLASICI AI LITERATURII UNIVERSALE

SAMUEL BUTLER

Rânduiala firii

Traducere din limba engleză și note
FLORIN VASILESCU

Prefață

HENRY FESTING JONES

CORINT

Livruri conștiință și înțelepciune
CĂRȚI DE EDITORIAL CONSENȚIT

Despre autorul și Volumul

Sz. Mihai Păunescu nr. 24A, Secția I, București, cod poștal 010243
Jef. fax 021/319432, 021/3194870

Despre editare

Colecția „Istoria românilor”, cod poștal 060015

Tip. 021/3101230

E-mail: anamaria.silivaniuc@tiscali.ro

Messagezi la: www.editionsilivaniuc.ro

<i>Introducere</i>	5
<i>Tabel cronologic</i>	15
<i>Prefața primei ediții</i>	21
RÂNDUIALIA FIRII	23

CAPITOLUL I

Îmi amintesc, din vremea când eram copil mic, la începutul secolului, de un bătrân cu nădragi până la genunchi și cu ciorapi lungi de lână, care obișnuia să treacă șontâcăind, sprijinit într-un băt, pe ulițele satului nostru. Trebuie să fi mers spre vreo optzeci de ani în anul 1807, dată înainte de care mi-ar fi fost imposibil să-mi amintesc de el, eu fiind născut în 1802. Pe lângă urechi îi atârnau câteva șuvite albe, mergea cu umerii încovoaiați și cu genunchii tremurând, dar era încă robust și foarte respectat în mica noastră comunitate din Paleham. Numele lui era Pontifex.

Oamenii spuneau că era ținut sub papucul nevestei; mi s-a spus că aceasta îi adusese ceva bani, dar nu cred să fi fost cineștiie ce. Era o femeie înaltă, cu umerii lați (l-am auzit pe tata zicând că-i „o femeie în stilul gotic”), care insistase să se mărite cu domnul Pontifex când acesta era Tânăr și prea blajin ca să refuze o femeie care l-ar fi curtat. Cuplul duse o viață nu tocmai nefericită, căci firea domnului Pontifex era blândă și el a învățat rapid cum să se supună toanelor mai furtunoase ale nevestei.

Domnul Pontifex era tâmplar de meserie, dar, în același timp, și paracliser. La momentul când mi-l amintesc, viața îl ridicase suficient, astfel încât nu mai era obligat să-și câştige existența muncind. În anii trecuți, învățase singur să deseneze. Nu spun că desena bine, ci doar surprinzător de bine pentru nivelul lui. Tatăl meu, care s-a mutat în Paleham în anul 1797, a devenit posesorul mai multor desene ale bătrânlui domn Pontifex, care trăau în totdeauna subiecte locale, dar cu o migală plină de naturalețe,

astfel încât ar fi putut trece drept lucrările vreunui mare maestru din trecut. Mi le amintesc atârnate în biroul casei parohiale, înrămate și protejate cu sticlă, împrumutând culoarea obiectelor din cameră, cu reflecții de la verdele frunzelor de iederă care crescuseră ca o friză decorativă în jurul ferestrelor. Mă întreb cum se va încheia viața lor ca desene și, apoi, în ce nouă fază a existenței lor vor intra.

Nemulțumit cu starea de pictor, domnul Pontifex a simțit nevoie să devină muzician. A construit cu propriile mâini o orgă pentru biserică, dar a făcut și una mai mică, pe care a pus-o în propria casă. Putea să cânte în aceeași măsură în care desena, dar mult mai bine decât ne-am fi așteptat. Eu însumi am manifestat, la o vîrstă fragedă, un oarecare gust pentru muzică, iar bătrânul domn Pontifex, aflând curând despre aceasta, a ajuns ca, în cele din urmă, să-mi poarte o oarecare simpatie.

Se poate crede că, având atâtea lucruri de făcut precum și-atâtea interese, cu greu ar fi putut să-și mai găsească prosperitatea, dar nu este cazul. Tatăl lui fusese argat, muncind cu ziua, iar el însuși își începuse viața cu nicio altă zestre decât bunul-simț însoțit de un fizic zdravăn; acum, curtea fi apărea deosebit de bine chivernisită și, deasupra acareturilor, plutea o imagine de trainică prosperitate. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și nu cu mult înainte ca tatăl meu să sosească la Paleham, Pontifex își luase o fermă de nouăzeci de acri, ajungând astfel să urce considerabil pe scara socială. Pe lângă fermă se adăugase o casă de modă veche, dar confortabilă, cu o grădină fermecătoare și o livadă. Meseria de tâmplar se desfășura acum într-una din clădirile din afară, odinioară parte a unor clădiri mănăstirești, ale căror rămășițe se puteau observa în ceea ce se numea Abbey Close. Casa însăși, îmbrățișată de caprifoi și trandafiri cățărători, era o emblemă a întregului sat, iar podoabele ascunse ale gospodăriei erau la fel de atrăgătoare pe cât se arăta exteriorul. Mersese vorba că doamna Pontifex însăși își apreta cu grija așternuturile pentru cel mai grozav pat, iar asta o cred cu tărie.

Cât de vie îmi este amintirea salonului ei, pe jumătate ocupat de orga pe care soțul o construise, și parfumat cu câteva poame stafidite din tufa de *pyrus japonica* ce creștea în fața casei; tabloul cu un bou de rasă atârnat deasupra căminului, pe care domnul Pontifex însuși îl pictase; conturul străveziu al unui bărbat venit să facă lumină pentru o caretă, într-o noapte plină de ninsoare, lucrat tot de domnul Pontifex; bătrânică și bătrânelul care anunțau vremea; păstorul și păstorita de porțelan; borcanele pline de ierburi înfoiate, asezionate cu o pană de păun sau două, precum și bolurile de porțelan pline de frunze de trandafiri păliți, uscate cu sare de mare! Totul a dispărut demult și a devenit o amintire palidă, dar pentru mine încă înmiresmată.

Deși parcă nu-i aşa, căci revăd bucătăria ei și ochirile în cămara cavernoasă de dincolo de ea, de unde răzbăteau pale luciri ale oalelor de lapte sau poate chiar ale brațelor sau feței lăptăresei care smântânea laptele; ori, iarăși din nou, cămara unde, pe lângă alte comori, ea își ținea vestita alifie de buze, una dintre vrăjile ei aparte, și din care prezenta în fiecare an o mostră celor cărora îi făcea placere să le arate simpatia. A scris rețeta acestei pomezi și i-a dat-o mamei, cu un an sau doi înainte să moară, dar nu ne-a ieșit niciodată aşa cum îi ieșea ei. Când eram copii, obișnuia să-i transmită omagii mamei și să o roage să ne lase să luăm ceaiul cu ea. Să fi văzut cum ne copleșea cu bunătăți! Cât despre firea ei, nu am mai întâlnit niciodată de atunci o doamnă în vîrstă aşa încântătoare; orice ar fi trebuit să suporte domnul Pontifex, noi nu aveam de ce să ne plângem, și apoi domnul Pontifex ne cânta la mica orgă, iar noi stăteam în jurul lui cu gura căscată și îl credeam cel mai minunat și mai înțelept om născut vreodată, cu excepția, bineînțeles, a tatei.

Doamnei Pontifex îi lipsea cu desăvârșire simțul umorului, cel puțin nu pot să-mi amintesc nicio urmă a acestuia, dar soțul ei știa din plin să se distreze, deși puțini ar fi ghicit aşa ceva, dacă te luai după aspectul său. Îmi aduc aminte cum, ădată, tata

m-a trimis la atelierul său să-i aduc niște clei, și s-a întâmplat să ajung chiar atunci când bătrânul domn Pontifex se îndeletnicea cu muștruluirea fiului său. Îl apucase pe flăcău – un tip cu un cap care semăna cu o budincă – de ureche și spunea:

— Ce? Iar te-ai pierdut, te sufocă deșteptăciunea? (Presupun că băiatul era considerat un suflet rătăcitor și de aceea i se spunea că este „pierdut”.) Acum, fii atent băiete, a continuat el, unii băieți se nasc proști, iar tu ești unu' dintre ei; alții dobândesc prostia, ăsta iar ești tu, Jim, căci te-ai născut prost și ți-ai sporit această calitate din născare, iar unii (și aici venea punctul culminant, în timpul căruia capul și urechea băiatului erau legănate când într-o parte, când în alta) asupra cărora se răstoarnă prostia, ceea ce, cu voia Domnului, nu se va întâmpla în cazul tău, băiete, fiindcă voi alunga prostia din tine, chiar dacă va trebui să-ți rup urechile pentru asta; dar nu am văzut dacă bătrânul chiar i-a rupt urechile lui Jim sau doar voia să facă impresie, adică doar ceva mai mult decât să se prefacă, dorind să-l sperie, deoarece, în realitate, cei doi se înțelegeau perfect. Altădată, îmi aduc aminte cum îl chema pe prințătorul de șoareci al satului: Ia vino încoace, mă Trei-zile-și-trei-nopți! făcând aluzie, cum am aflat mai târziu, la perioadele când prințătorul de șoareci se îmbăta criță; dar mă opresc de lă a povesti asemenea nimicuri. Întotdeauna fața tatei se însenina atunci când se amintea numele bătrânlui Pontifex:

— Să știi, Edward, obișnuia el să spună, bătrânul Pontifex nu era numai un om îndemânic, ci și unul dintre cei mai înzestrați oameni pe care i-am cunoscut vreodată.

Chestia asta era mai mult decât ar fi putut suporta un Tânăr ca mine.

— Dragă tată, am răspuns, dar ce a realizat? Desena un pic, dar oare putea, chiar cu prețul vieții, să-și vadă vreun tablou acceptat la Expoziția Academiei? A construit două orgi și putea să cânte menuetul din *Samson* pe una și marșul din *Scipio* pe cealaltă; era un bun Tânăr și un pic hâtru; a fost un bătrân destul de cumsecade, dar de ce ți se pare mai înzestrat decât era?

— Băiete, mi-a răspuns tata, nu trebuie să judeci numai după lucrare, ci după lucrare în legătură cu împrejurările în care a fost realizată. Crezi oare că Giotto sau Filippo Lippi ar fi putut să-și vadă vreo pictură la Expoziția Academiei? Crezi, oare, că o singură frescă din cele pe care le-am văzut la Padova au cea mai mică sansă să fie acceptate, dacă le-am trimite să fie expuse? Păi cum, oamenii de la Academie ar fi atât de ofensați, că nici măcar nu l-ar lăsa pe bietul Giotto să vină să-și ia fresca înapoi. Pfui! continuă el, muindu-se ca și ceară, dacă bătrânu' Pontifex ar fi avut ocaziile lui Cromwell ar fi făcut tot ce a făcut Cromwell, ba chiar și mai mult; dacă ar fi avut ocaziile lui Giotto, ar fi făcut tot ce a făcut Giotto, și cu nimic mai prost; aşa cum era, a fost tâmplarul satului și, îndrăznesc să spun că nu a făcut niciun lucru de mântuială, în toată viața lui.

— Dar, am spus eu, nu putem să-i judecăm pe oameni cu atâția „dacă”. Dacă bătrânu' Pontifex ar fi trăit pe vremea lui Giotto, poate ar fi fost un alt Giotto, dar nu a trăit pe vremea lui Giotto.

— Să știi, Edward, a spus tata cu oarecare severitate, trebuie să-i judecăm pe oameni nu atât pe baza a ceea ce fac, ci după felul cum ne fac să ne simțim că sunt capabili de lucruri deosebite. Dacă un om a făcut destule fie în pictură, fie în muzică sau în cele ale vieții, dacă mă face să simt că aş putea avea încredere în el la vreme de necaz înseamnă că a făcut destul. Nu o să judec un om după ceea ce a pus pe pânză, nici măcar după gesturile pe care le-a imortalizat, ca să zicem aşa, pe pânza vieții, ci după ceea ce mă face să simt că a simțit și a năzuit. Dacă mă face să cred că a simțit și a prețuit acele lucruri pe care eu le consider adorabile, atunci nu mai cer nimic; gramatica lui nu o fi fost prea grozavă, dar, cu toate astea, l-am înțeles; el și cu mine suntem *en rapport*¹; și o spun din nou, Edward, bătrânu' Pontifex nu era

¹ „În înțelegere” (fr.) (aici și în continuare, dacă nu există nicio altă mențiune, notele aparțin traducătorului).

numai un om înzestrat, ci unul dintre cei mai înzestrați oameni pe care i-am cunoscut vreodată.

Împotriva acestei sentințe nu mai era nimic de spus, aşa că surorile mele mi-au făcu semn din ochi să tac din gură. Într-un fel sau altul, surorile mele mă reduceau întotdeauna la tăcere din ochi atunci când îl contraziceam pe tata.

— Să-l luăm pe fiu-său cel prosper, pufni tata, deja ațâțat. Nu e capabil nici să ungă cu cremă ghetele lui taică-său. Câștigă mii de lire pe an, în timp ce taică-său lua probabil trei mii de şilingi pe an, spre sfârşitul vieţii. El este un om de succes; dar taică-său, spontâncăind pe Paleham Street cu ciorapii lui gri de lână, cu pălăria cu bor larg și cu costumul cu coadă ca de vrăbiuță valora cât o sută de-alde George Pontifex, cu toate trăsurile, și caii, și aerele pe care și le dă. Și, totuși, adăugă el, nici George Pontifex nu e un prost. Și asta ne duce la a doua generație a familiei Pontifex, de care trebuie să ne ocupăm.

CAPITOLUL II

Bătrânul domn Pontifex se însurase în anul 1750 și, timp de 15 ani, soția lui nu născuse niciun copil. La sfârșitul acestei perioade, doamna Pontifex uimi satul cu netăgăduitele semne ale dispoziției de a-i produce soțului un urmaș sau o urmașă. Multă vreme considerată un caz fără speranță, informată la consultarea unui doctor de semnificația anumitor simptome, se înfurie peste măsură și îl ocărî pe doctor, acuzându-l că spune aiureli. Refuză să facă până și cea mai mică pregătire în vederea lăuziei ei viitoare și ar fi fost prinsă cu desăvârșire nepregătită, dacă vecinii nu ar fi apreciat mai bine starea în care se afla și nu ar fi pus lucrurile la cale fără să o anunțe. Se poate să se fi temut de Nemesis, deși, cu siguranță, habar nu avea cine sau ce era Nemesis; poate se temea că doctorul se înselase și apoi lumea avea să râdă de ea; oricare ar fi fost cauza, refuzul de a recunoaște faptul neîndoitelnic luă amploare, ea continuând să nege